

Vopaleczky György:

EREDMÉNYESEN AZ ESÉLYTEREMTÉSÉRT

Bevezető

A Föld népességének egyötöd része részesedik a világ bevételeinek 80 százalékából. Európában a népesség kb. 15 %-a vált gazdasági értelemben peremhelyzetűvé, s a marginalizálódott csoportok között jelentős a fiatalok aránya.

Magyarországon a rendszerváltás legnagyobb vesztesei a gyermekek. Ma a gyermekek kb. 40 százaléka, a fiatalok kb. egyharmada él szegénységben. A cigányság kb. 80 %-a nem foglalkoztatott.

A társadalmi kirekesztés hatása egyre erőteljesebben érződik. Egyre nő a távolság a kiváltságos helyzetű, a viszonylag biztonságban élő, munkahellyel rendelkező, biztonságos életszínvonalat élvező csoportok, és a létbizonytalanságban, a munkanélküliségben élők között.

A politikai demokráciához gazdasági és társadalmi demokrácia is szükséges. Ha egy társadalmilag jelentős számú csoport nem jut szerephez a társadalomban, abból kirekesztődik, megkérdőjeleződik, illetve veszélybe kerül a társadalom összetartását biztosító társadalmi kohézió.

A társadalmi kirekesztés a szakképzetlen, valamint az iskolai kudarcot elszenvedett fiatalokat sújtja leginkább. Ők azok, akiknek kevés esélyük van betörni a munkaerőpiacra, a foglalkoztatás által integrálódni a társadalomba, ami nemcsak megfosztja őket jövőjüktől, hanem elveszi tőlük életük értelmét. Az iskolai kudarc tehát túlmutat az oktatás keretein.

A társadalmi kirekesztődésnek számos előidézője van, melyben döntő szerepet játszik a gazdaság működése, *az egyén szempontjából pedig a képzettség, tehát az oktatás a meghatározó.*

Az állampolgárok társadalmi életben való részvétele, az integráció szempontjából tehát egyre nagyobb jelentőséget kap az oktatás és a gazdaság. A technológiai fejlődés, mely a gazdasági versenyképesség fenntartásának velejárója, a humán erőforrás jelentőségét húzza alá, és nem csupán a tételes tudást, hanem az ismeretek, a készségek stb. rugalmas alkalmazását, valamint annak folyamatos naprakésszé tételét. Ez az oktatásra nézve egy fontos kihívás a 21. század Európájában.

Az Európai Unió és az Európa Tanács a 70-es évek közepétől állították a figyelem középpontjába a szegénység, valamint a társadalmi kirekesztés ügyét. Az Európa Tanács 1987. májusi ülésén kiemelte, hogy az iskolai kudarc és annak következménye a tagállamokban a fiatalokra és a társadalomra nézve súlyos probléma, Európa jövője szempontjából pedig veszélyeket hordoz magában. Megállapították, hogy a kudarc mindenekelőtt a szociálisan hátrányos helyzetű, a bevándorló, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó fiatalokat sújtja. Határozati javaslatot hozott a további lépések megtételére, a probléma mielőbbi kezelésére.

Ezzel összefüggésben, az egyébként már korábban felállított regionális pénzügyi alapokat 1988-ban összehangolták - ettől kezdve beszélünk Strukturális Alapokról - mely 1993-ban kiegészül a Kohéziós Alapokkal.

Az említett határozat szellemében az Európai Bizottság az oktatási Fehér Könyvben fogalmazta meg állásfoglalását, ajánlásait. Lényeges elem, hogy a tudásalapú társadalom felépítését összekapcsolja a kirekesztés elleni küzdelemmel. A közösség tagországai számára olyan javaslatot dolgoztatott ki, melyben megjelöli a főbb cselekvési irányokat. A kollégiumi nevelés – az esélyteremtés - szempontjából fontosabbakat említve: nagyobb rugalmasság és alkalmazkodóképesség, a tanulás különböző formáinak támogatása, a pályaorientáció és a pályaválasztási tanácsadás fejlesztése, speciális programok a hátrányos helyzetűek számára, az élethosszig tartó tanulás kereteinek kialakítása, az általános műveltség szilárd alapokra helyezése.

Az Európai Bizottság 2001-ben fogadta el azt a dokumentumot, amelyet a nemzeti fejlesztési tervek tartalmi kialakításánál minden érintett országnak figyelembe kellett vennie a társadalmi kohéziót szolgáló cselekvési programjaik kialakításánál.

A kirekesztés elleni küzdelem – az esélyteremtés - a magyar oktatáspolitikában

A Közösség a Strukturális Alapokat használja a kirekesztés leküzdésének fő eszközeként, elsődleges célként jelölve meg gazdasági fejlődés régiók közötti egyenlőtlenségeinek mérséklését.

Az alapok támogatásainak felhasználására Magyarország is elkészítette fejlesztési tervét (NFT). Ezen belül, az Alapokból az oktatási ágazat a Humánerőforrás fejlesztés Operatív programja (HEFOP) részesedik a legnagyobb támogatásban.

Az oktatási ágazat prioritásai közül a kollégium szempontjából két intézkedést kell kiemelni: a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítását leíró intézkedést, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztésére irányuló elképzelések leírását. Ezek az intézkedések végeredményben az EU ajánlásait követik, középpontba helyezve a gazdaság és az iskola közötti kapcsolatok erősítését, a munkaerőpiaci igényeknek megfelelő tudás, képzettség elsajátíttatását, továbbá azoknak a képességeknek és kompetenciáknak az elsajátíttatását, amelyek az egyén számára biztosítják a munkaerőpiaci mobilitást, a versenyképességet, a mindennapi életben való helytállást, úgy, hogy az erkölcsi normáknak megfelelő életvitelt követve a társadalom hasznos tagjává válik.

Meg kell jegyezni, hogy a Köznevelési törvény módosításai is az EU ajánlásait követve törekednek segíteni egy olyan oktatáspolitikai környezet kialakítását, amelyben megvalósul a nevelés

és oktatás gyermekközpontúsága, ahol az intézmények olyan ismeretekkel és tudással ruházzák fel a felnövekvő nemzedéket, amelynek birtokában teljes jogú európai polgárokként, illetve munkaerőként is megállják helyüket.

Mi a kollégium szerepe az esélyteremtésben?

A közoktatás intézményei – és különösen az iskola - ma sem strukturálisan, sem tanulás-szervezésben, sem módszertanilag, sem humán erőforrás, sem pedagógiája tekintetében nincsenek megfelelően felkészülve az esélyteremtésre, az iskolai kudarc elleni küzdelemre, az élethosszig tartó tanulás megalapozására. Ezt igazolja számos kutatási eredmény, a tanulók iskolai teljesítménye, az átfogó iskolai eredménymérések (pl. Pisa-vizsgálat). Az esélyegyenlőséggel kapcsolatos számos kutatás egyébként pontos és szakszerű ténymegállapításait nem követte a megfelelő beavatkozás. A lemorzsolódást, az iskolai kudarcot illetően nem hogy a romló tendencia megfordítására nem került sor, még megállítani sem tudtuk.

Az EU-hoz való csatlakozással előállt új helyzet (oktatáspolitikai kényszerek, az Alapok felhasználása stb.) újabb lehetőséget kínálnak, beavatkozásokat tesznek lehetővé, a meghozott intézkedések érdemi változásokat hozhatnak. Igaz, az elindított változtatások hatásai csak hosszú évek múltán lesznek érezhetőek...

A kollégium működése most is az esélyteremtésről szól. Ennek ellenére - eltekintve az oktatáspolitikai kinyilatkoztatásoktól - nem érezni, hogy komolyan szerepet szánának neki, perspektivikusan számolnának vele a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemben. Esélyteremtés maga a pusztán léte, az ott folyó felzárkóztatás, a tanulás-támogatás, a felvételi vizsgákra való felkészítés, a sajátos nevelési igényűek speciális támogatása, a tehetséggondozás, a család pótlása, a családi nevelés korrekciója, a feltételek megteremtése a képességek megmutatásához stb. A kollégiumi alapprogram megfelelő

alapja a tartalmi tevékenységnek, megtalálhatóak benne az EU oktatáspolitikai előbb felsorolt koncepcionális elemei.

A kollégium ugyanakkor több okból nem képes igazán *kihasználni szocializációs, integrációs közösségi feltételeit, adottságait az esélyteremtésben.* Ezekből hármát emelek ki.

A kollégium ugyan önálló nevelési – oktatási intézmény, működése mégis szorosan kötődik az iskolához. (Az intézmények döntő többségében ez fizikai és szervezeti kötődést is jelent.) A kollégiumon a szülők és az iskolai elsősorban azt „kéri számon”, hogy a mindennapi felkészülés feltételeit biztosítsa, a gyermek felkészülten menjen az iskolába. Hiszen a tanuló sikere, előrehaladása, jövője pillanatnyilag az iskolai érdemjegyeken múlik.

Amíg az iskola az eddigi módon működik: szelektál, tanulási teljesítmény központú, túlterhel, nem érvényesíti a differenciálást stb., a kollégium sem tud az esélyteremtésben, a társadalmi kirekesztésben vívott küzdelemben hatékonyabban részt vállalni. A kollégiumban rendelkezésre álló szűk időkeretben az energia nagy része változatlanul az iskolai tananyag elmagyarázására, a hiányok pótlására stb. elegendő, és kevés idő marad annak a tudástöbbletnek az átadására, amely nem az iskolai tudás kategóriájába tartozik. Ilyen körülmények között a közösségi élet, közösségi tevékenységek, a szabad művelődés, az egészséges életmód gyakorlása, a játék, az interperszonalitás, a csoportos készségek fejlesztése - amelynek a kollégium kiváló terepe - továbbra sem tud olyan mértékben a kollégiumi pedagógia, a kollégiumi gyakorlat részévé válni, ahogy az - például a szocializáció, vagy a kompetencia fejlesztés kapcsán – kívánatos lenne.

A következő probléma ehhez kapcsolható: ami a leírtak megvalósítását, az elvárható szinten való teljesítést akadályozza, az iskola és a kollégium ellenérdekeltsége, vagy mondjuk egyszerűbben: a pénzhiány. Emiatt az ország intézményeinek több mint háromnegyedét kitevő közös

igazgatású intézményekben folyamatosan feszült a helyzet. Pontosabban, a kollégiumokat hozzászoktatták ahhoz, hogy ériék be annyival, amennyi az intézményi költségvetésből nekik marad. (Tisztelet azoknak az intézményeknek, ahol kivételesen nem így működik a rendszer.) Gondoljunk az idegeneknek bérbe adott tornatermekre, a délután háromkor bezáró (kollégiummal közös) iskolai könyvtárakra, a kollégiumi klubhelyiségek sivárságára, a sporteszközök, játékok, az igényes kikapcsolódást szolgáló feltételek hiányára – mindez a takarékoskodás érdekében.

Végül: a kollégiumoknak évek óta egyre erősödik a gyermek- és ifjúságvédelmi funkciója, illetve egyre nő az ilyen irányú szolgáltatás iránti (sokszor látens) igény.

Tudjuk, a kollégiumok többségében még az un. „normál” gyerekek közül is nagyon sokan küzdenek valamilyen hátránnyal, családi problémával, tehát számukra valamilyen támogatást kell az intézményeknek nyújtaniuk. A kollégiumban a hátránykompenzációnak tehát központi szerepe van.

A kollégiumok számára a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemben, az esélyteremtésben az igazi kihívást az egyre nagyobb számba bekerülő (többszörösen) hátrányos, veszélyeztetett helyzetű, ezen belül különböző részképesség-hiányos, vagy fogyatékkal élő fiatalok nevelése, gondozása jelenti. Sokan élnek nehéz anyagi körülmények között (korábban említettük, milyen mértékű szegénységgel kell szembenéznünk), de gyakran küzdenek a magánnyal, a kilátástalansággal, a kiszolgáltatottsággal.

Egyre több olyan, a kirekesztés által fenyegetett gyermek kerül hozzánk, akik eddigi életük során számtalan megaláztatásban részesültek. Többségük elszenvedte a nem megfelelő pedagógiai bánásmódot, viseli annak következményeit, mely személyiségük fejlődésében is mély nyomokat hagyott.

Tapasztalataim szerint a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű gyerekeket fogadó kollégiumokban a munkatársak az elvárható

empátiával és jó szándékkal viszonyulnak a feladatokhoz. A munka szakszerű ellátásához ezen túlmenően fejlesztő pedagógusokra, logopédusokra, szociálpedagógusokra, pszichológusokra, a pedagógiai munkát segítő szakemberekre lenne szükség. Továbbá akadálymentesítés, speciális, tanulást segítő eszközök, továbbá az ott dolgozó pedagógusok célirányos módszertani továbbképzése szükségeltetnek. A személyi és tárgyi feltételek megteremtéséhez viszont az intézményeknek anyagi támogatást kell nyújtani.

Hogyan tehető a munka hatékonyabbá, eredményesebbé?

Tekintsünk el a számos külső akadálytól, nehezítő körülménytől, így nézzük azt meg, hogyan lehet a kollégium a mainál hatékonyabb az esélyteremtésben, a felzárkóztatásban, a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemben? Hol van belső fejlődési, fejlesztési lehetőség?

Ahogy már említettem, a kollégium teljes működése döntően az esélyteremtésről szól, ennek néhány fontos területét feljebb megneveztük. Pontosan ezért nehéz a fejlesztés kapcsán bármely részterületet kiragadni: a prioritási sorrendet illetően helyben, az intézmények hozhatnak döntést.

Megítélésem szerint *a működés egésze javítandó, ami az egyes részterületek, funkciók működét fogja eredményezni.*

1.

Elsősorban a humán erőforrásban látok tartalékot, pontosabban annak fejlesztésében, a szellemi tőke hatékonyabb felhasználásában, működtetésében. Ez kihat a vezetés – és szervezetfejlesztésre, a tartalomfejlesztésre, s a módszertani kultúra folyamatos fejlesztésére is.

Azt hiszem, nem mondom újat, hogy *a kulcsszereplő a pedagógus,* az ő hatékonyságán és eredményességén múlik a kollégium működésének sikere. Ezért az intézményi szükségletekhez igazodó szakmai – pedagógiai módszertani továbbképzések igénybevételére, valamint önképzésre van szükség.

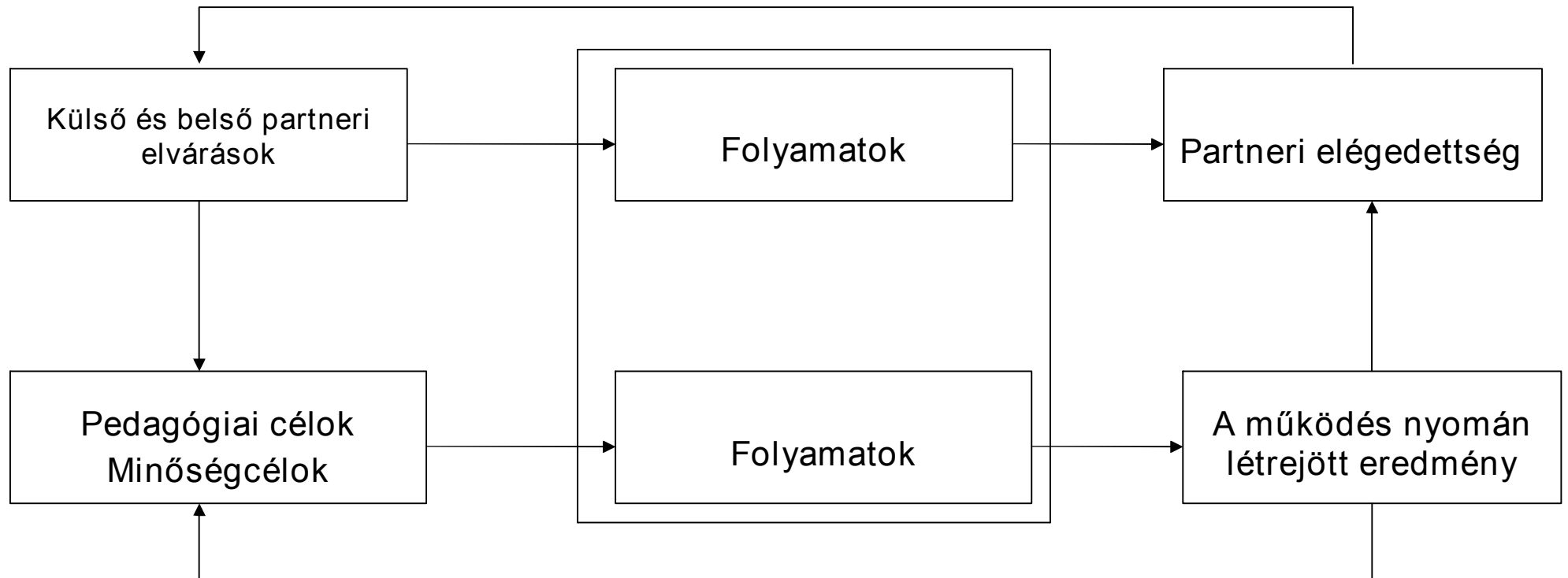
Fontos, hogy a pedagógus ne csak szakjának tudósa, hanem sokoldalú, több mindenhez értő *nevelési szakember* is legyen. Aki a hagyományos módszereket alkalmazása mellett (kezdeményező, szervező, magyarázó, problémamegoldó, stb.) bátran él a tanácsadás, az ösztönzés, az együttműködés, a segítség különféle eszközeinek használatával, akihez a diákok bármikor bizalommal fordulhatnak.

2.

A belső önfejlődéshez, ezen keresztül a hatékonyabb intézményműködéshez a minőség szemlélet, a minőségirányítási rendszer működtetése (a minőségfejlesztés) megfelelő eszközt nyújt.

A partnerközpontúság és a folyamatos fejlesztés rendszerbe szerveződését – mint a minőségelvű intézményműködési logikát - szemlélteti az alábbi ábra.

Partnerközpontúság- folyamatos javítás

3.

Az intézmény átfogó fejlesztéséhez jó kiindulási alapnak tekintem azokat a tapasztalatokat, amelyeket az elmúlt pár évtized hazai és külföldi iskolai kutatásaiból szűrték le. Meghatározták azokat a kritériumokat, melyek jellemzőek egy eredményesen működő intézményre. (Megjegyzem, iskolakutatásokról van szó, de az eredmények kollégiumokra is érvényesnek tekinthetők.)

Milyen jellemzőkkel írhatók le a hatékonyan és eredményesen működő intézmények?

- problémaérzékenység,
- probléma-irányultság,
- magas szintű, hatékony vezetés: az intézményi folyamatok figyelemmel kísérése, ellenőrzése, értékelése, az intézményi közösséghez való tartozás érzésének megteremtése
- a tanulóhoz való alkalmazkodás,
- a munka tudatos tervezése,
- a biztonságos, rendezett környezet,
- a határozott pedagógiai vezetés,
- az operacionalizált elvárások,
- a teljesítmény rendszeres (ön)elemzése, (ön)értékelése,
- a jó intézményi klíma, a pozitív pedagógiai környezet
- differenciált, személyiséghez illeszkedő fejlesztés
- a diákok teljesítményének folyamatos és több szempontú értékelése,
- tevékenységközpontú pedagógia, tevékenységközpontú tanulás és kultúráközvetítés,
- a hátrányos helyzetű, és/vagy sajátos vagy speciális igényű csoportok integrálása,
- inkluzív (befogadó) környezet,
- együttműködés a tanulók oktatásában-nevelésében érintettek között.

A feladat az, hogy feltegyük magunknak a kérdést: mennyire jellemzőek ezek a kritériumok intézményünkre? Vajon mennyire közelítjük meg e kritériumokat? Hol tartunk? Mit kell tenni ahhoz, hogy elérjük?

Az alábbiakban kifejtem néhány kritérium lehetséges megközelítésmódját, valamint a kapcsolódó követelményt

- Problémaérzékenység, probléma-irányultság

A tanulói igények és szükségletek a legfontosabbak, illetve a diákságot kell a kollégiumi működés legérzékenyebb jelzőrendszerének tekinteni. Választ kell adni arra is, hogy az intézmény lehetővé teszi-e a gyermek alapvető szükségleteinek kielégülését, és mely szükségleteket, milyen mértékben elégíti ki a kollégium?

- Differenciált fejlesztés, differenciált nevelési módszerek alkalmazása

A differenciált fejlesztés személyiséghez illeszkedő fejlesztés. Az ismereti hiányok pótlása előtt a *teljes személyiségre fókuszálunk*: a személyiség átstrukturálása, harmonizálása az elsődleges, legfontosabb feladat (személyiségre orientáltság elve).

A diákok különféle mértékű és különböző fajta támogatást, gondoskodást, nevelést és oktatást igényelnek. Fel kell tárni, milyen igények jelentkeznek, mik az előismeretek, ki miben szenved hiányt, ennek milyen okai, jellemzői stb. vannak, és ennek megfelelően kell a módszereket meghatározni, a követelményeket felállítani.

A tanulók eltérő képességeit, adottságait, terhelhetőségét alapul véve, a már elért szinthez igazodó, és az egyéniségnek megfelelő pedagógiai eljárást biztosítsuk. Minden tanuló kapja meg azt a lehetőséget, és támogatást, hogy önnön képességéhez viszonyítva a legjobb teljesítményt hozza ki magából.

- **Értékelés tartalmának és formáinak változatossá tétele**

A diákkal személyre szóló fejlesztési tervet készítünk, melyben közösen tisztázzuk: honnan, hová kell eljutnia. A diákok teljesítményét folyamatosan, és több szempont alapján értékeljük. Ehhez arra van szükség, hogy minél több lehetőséget biztosítsunk a megmérettetésre, a kollégiumban megszerzett tudásnak a diákok részéről történő megmutatására

Az értékelésben kiemelt helyet kapjon a pozitív megerősítés. Az „alulteljesítés” helyes értelmezése: a tanuló fejlődésének hiánya azt jelenti, hogy a diák nem valósította meg a benne rejlő lehetőségeket, illetve nem ért el egyéni haladást.

Vizsgálni kell, hogy a „gyenge” teljesítmény a feladat meg nem értéséből, tudás deficitből, vagy a motiváció hiányából ered-e.

- **Tevékenységek központú pedagógia**

A változatos, sokszínű tevékenységrendszer aktivizál és motivál, pozitív élményforrást nyújt, a személyiség sokoldalú fejlődését eredményezi. A tevékenységek központú tanulás és kultúra-közvetítés a tanulók alkotó közreműködését teszi lehetővé (pl. projekt munka), így a kompetenciák fejlesztésének hatékony eszköze. Az alapprogram témakörei feldolgozásának csakis ez lehet a hatékony módja.

Olyan pedagógiai irányított szabadidő-eltöltés kerüljön előtérbe, melyen keresztül érvényesülhet a művelés, a személyiségfejlesztés, a nevelő hatás, véd a kudarcoktól, és sikerélményt biztosít.

- **A szociális, az alapvető fiziológiai szükségleteket biztosító, fizikai és lelki biztonságérzetet teremtő funkciók előtérbe helyezése**

Mindenekelőtt a lemorzsolódás veszélyének kitétt, hátrányos helyzetű, kudarcokkal küszködő tanulók esetében bír nagy jelentőséggel. Többek között az *integrált nevelés* nyújt ehhez egy olyan oktatásszervezési keretet, mely elfogadó, előítélet csökkentő, s amelyben minden diák képviselheti és vállalhatja otthonról hozott kultúráját, értékeit, foggyatékait.

4.

Tartalomfejlesztés

A kollégiumi alapprogram e tekintetben jó kiindulási alap, és a helyi nevelési-oktatási tartalom meghatározásában tág teret biztosít. A feladat az, hogy az egyes műveltségterületekben a korábban említett prioritások megfelelő súllyal, valamint a tanulók szükségleteihez igazodva kapjanak helyet.

Ilyenek például

- az erős tanulási motiváció felkeltése (beleértve a továbbtanulásra felkészítést is),
- a motiváció-fejlesztés,
- az önismeret-fejlesztés,
- a tanulni tudás elsajátíttatása,
- az alapműveltség erősítése,
- a hatékony és sokoldalú pályorientációs (pályaválasztási) tájékoztatás, tanácsadás,
- a kommunikációs kultúra fejlesztése,
- az idegennyelv-tanulás támogatása,
- a saját egészséghez és a környezethez való pozitív viszony erősítése,
- az egyén és közösség viszonya etikai kérdései
- a modern európai társadalomhoz tartozás tudatának erősítése,
- a munkaerőpiacra orientáltság hangsúlyozása stb.

A modern társadalomban hangsúly kerül az informatikai tudásra: a digitális kultúra elemeinek és eszközeinek az elsajátítására, illetve használatára. A tudásközvetítés tartalmának meghatározásakor figyeljünk arra is, hogy *stabil általános műveltség* nélkül a társadalomban való aktív részvétel nemigen képzelhető el, tehát annak életminőséget meghatározó szerepe van.

Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy az általános műveltség fejlesztése hétköznapi gyakorlati jelentőségén túl eszköze az érték-közvetítésnek, tehát az erkölcsi nevelésnek, a személyiség fejlesztésének, az alapvetően fontos tulajdonságok kialakításának (pl. jellem, együttműködés, ítélőképesség, felelősségtudat).

Az iskolai kudarc, a lemorzsolódás kezelése, és az élethosszig tartó tanulás

Az élethosszig tartó tanulás szorosan összefonódik a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemmel, annak hatékony eszköze. A társadalmi integrációt, melyben központi kérdéssé válik az iskolai kudarc és a lemorzsolódás kezelése, segítése, más-képp: az esélyteremtés, azzal is támogatjuk, ha a fiatalokat felruházzuk az élethosszig tartó tanulás képességével. *Ennek megalapozásában jelentős szerep hárul a kollégiumra.*

Az élethosszig tartó tudás megalapozása a kollégiumban nem új feladat, csupán a kollégiumi munkának, ezen belül az esélyteremtésnek egy más megközelítése, pontosabban egy új dimenziója.

Ebből a nézőpontból vizsgálódva segítséget kapunk ahhoz, hogy az esélyteremtésben vállalt szerepünket és feladatainkat pontosítsuk, az ezzel kapcsolatos céljainkat és a kapcsolódó tartalmakat, módszereket, eszközöket helyesen meghatározzuk. Lássuk tehát az élethosszig tartó tanulás tartalmát meghatározó fontosabb téziseket.

- Már a jelen társadalmára is igaz, hogy a tudás már nem öncélú, hanem a gyorsan változó körülményekhez való alkalmazkodás eszköze. Ezért nyitottnak és állandóan megújulónak kell lennie.
- Az élethosszig tartó tanulás - az Európai Unió különböző szintű testületei és az OECD állásfoglalásai értelmében - magába foglalja az alapiskolai oktatástól a felsőoktatásig tartó intézményes tanulást, valamint a munkavállalóként folytatott folyamatos és szervezett tanulást (képzést).
- Holisztikus felfogás szerint a tanulás olyan megismerő tevékenység, amely az emberi életet végigkíséri. Az élethosszig tartó tanulás a gyermekkortól kezdve egész életen át segít mindenkit abban, hogy ismereteket szerezhessen a világról, a többi emberről és saját magáról.

- Az élethosszig tartó tanulásban a tanulás, a művelődés (műveltség) nem szakítható el egymástól. Az élethosszig tartó tanulás fogalmába beleértjük az egyéni és társas tudásszerzés szinte minden formáját és színterét.
- Az élethosszig tartó tanulásban a hagyományos oktatás-fejlesztés mellett az egyéb tudásgyarapítási lehetőségekkel - közösségi tapasztalatok megszerzése - is számolunk. Az élethosszig tartó tanulóhoz tartozónak tekintjük a közművelődési tevékenységet (pl. művelődési célú, (kisközösségi) hasznos szabadidő-eltöltés)
- Az élethosszig tartó tanulásban nem csupán az ismeretek, a kognitív képességek megszerzésére kell szorítkozni, hanem ki kell terjednie a jellem építésére (önismeret, szociális képességek fejlesztése) is. Ezért a tudásalapú társadalom felé vezető úton nem csökken a nevelés szerepe, sőt *nő a nevelés felelőssége*.
- Nincs magas szintű szakmai műveltség, ha nem áll mögötte szilárd alpműveltség, általános műveltség ill. kultúra. Ezért az önálló tanulás, az önnevelés, önképzés, a művelődés is fontos szerepet játszik a szűken vett szakmai képességeink szinten tartásában, fejlesztésében.
- Főleg a munka az, ami szükségessé teszi a tudás állandó megújítását és korszerűsítését. Az élethosszig tartó tanulásban azonban az ember személyes boldogulása, mint fő cél is megjelenik. Tehát egész személyiségével, teljes komplexitásában és teljes közösségi kapcsolatrendszerében megjelenik, nem csak munkavállalói szerepében. Ebből következik, hogy az élethosszig tartó tanulásnak csak az egyik megközelítése az, hogy az ember foglalkoztatható legyen élete során.

Ez a felfogás tükröződik abban az Európai Bizottság által megfogalmazott nyilatkozatban is, mely így hangzik:

...„Az oktatás alapvető küldetése segíteni az egyént abban, hogy – teljes potencialitását állandóan fejlesztve – ne csak a

gazdaság keretében felhasználható eszközök egyike legyen, hanem teljes értékkel bíró emberi lényé válhasson.”

Kompetenciaalapú oktatás

Az élethosszig tartó tanuláshoz kapcsolódó fogalom a kompetencia; a tételes tudás fejlesztése mellett a kompetenciafejlesztés kerül egyre inkább a figyelem középpontjába.

Az Európai Unió Tanácsa meghatározta azokat az élethosszig tartó tanuláshoz nélkülözhetetlen alapvető készségeket, kompetenciákat, amelyeket minden tagország oktatási rendszerében meg kell jeleníteni. Ezek a következők: anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, információs és kommunikációs technológia, matematika, számolókészség, tudomány és technológia, vállalkozói készség, interperszonális és állampolgári ismeretek, tanulni tudás, általános kultúra.

Napvilágot láttak továbbá olyan, a kulcskompetenciákkal kapcsolatos képesség - követelmények, amelyek az egyén számára a sikeres munkaerőpiaci részvételhez szükségesek.

Például, az OECD által megnevezett kulcskompetenciák:

- önbizalom, kudarctűrés, kezdeményező-vállalkozókészség
- szociabilitás, aktív állampolgárság, csoportmunkában való részvétel, másokra odafigyelés

Vagy lássunk egy másik követelményrendszert a preferált kulcsképeességekről, illetve az ezeknek megfeleltethető kulcskompetenciákról:

- együttműködési-kommunikációs képesség
- problémamegoldó képesség és kreativitás
- tanulási és gondolkodási képesség
- indokolási és értelmezési képesség
- felelősségvállalás képessége
- önállóság és teljesítőképeség.

Láthatjuk, hogy mindezek a munkavégzéshez szükségesek, de az egyén önmegvalósításához, az erkölcshez, az emberi együtt-éléshez, a közösségi léthez, a társadalmi cselekvéshez is kapcsolódó szociális kompetenciák. Fejlesztésükben szerepet kell vállaljanak a nevelési- oktatási intézmények, de megnő a nem formális tanulási színterek jelentősége is. Mivel a kollégiumban a formális és a nem formális tanulás sajátos elegyével találkozunk, mindent összevetve, felértékelődik az intézménytípus nevelési, szocializációs funkciója.

Kompetenciafejlesztés

Amikor a kompetenciáról, annak fejlesztéséről, netán méréséről van szó, a helyzetet nehezíti, hogy maga a fogalom sincs kellően tisztázva: sokféleképpen értelmezik, használják. Például, gyakran bukkan fel a készség vagy a képesség szinonimájaként.

A szó eredeti jelentése: illetékesség, jogosultság, szakértelem. Amikor le akarjuk írni, gyakran összetevőt meghatározva definiáljuk: kompetencia= attitűd (motiváltság)+ismeret (tudás)+képesség, jártasság.

Tehát a definíció: valaki kompetens, ha megfelelő képességekkel rendelkezik, és megfelelően motivált.

Egy pontosabb definiálás: a kompetencia a képességen, a tudáson, a kvalifikáción túl a konkrét személyiség önszervező képessége, amelynek birtokában a környezetre hatást tud gyakorolni az egyén, melynek eredményeképpen megfelelő teljesítmény születik.

A kompetenciák megszerzése, fejlesztése is tanulás révén történik. A számunkra lényeges kérdés: a gyakorlatban hogyan zajlik le? Ezt foglalja össze az alábbi táblázat.

Feladat	A diák számára	A pedagógus számára	
	Meg kell tanulnia, mi az (ismeretet kell szereznie)	Ismeretek átadása	Tanulási folyamat megszervezése: tevékenységközpontú fejlesztés
Meg kell tanulnia alkalmazni	Bemutató és gyakoroltatás (bevonás): az ismeretek alkalmazása; motiválás (attitűdváltozás)		

Kulcsfolyamatok javítása

Ha az intézményi eredményességről gondolkodunk, kiindulhatunk abból is, hogy *mely területek működésén múlik a minőség*. Másképp megfogalmazva: melyek azok a tényezők, területek, folyamatok, amelyekben a leginkább rejlenek azok a javítási lehetőségek, amelyek által a kollégium még inkább meg tud felelni a külső és belső elvárásoknak. Ezek a következők:

- Vezetés
- A szervezet működése. Szervezeti kultúra, klíma
- Pedagógiai program (tartalom)
- Csoport-munkatervek, foglalkozási tervek, szakmai programok
- Nevelési-oktatási folyamat rendszerszemlélete (az előkészítéstől az eredmények visszacsatolásáig)
- Folyamatszemlélet
- A gondoskodással összefüggő folyamatok
- A nevelési és szocializációs környezet
- A kollégium légköre, pedagógiai klíma
- Az intézmény kapcsolatai (partnerközpontúság)

- Tanári kompetencia, módszertani kultúra, a munkatársak szakmai, emberi minősége
- A teljesítmény ellenőrzése, értékelése
- Tárgyi felszereltség, eszközfeltételek
- Kiegészítő struktúrák (gazdálkodás, tanügy)

Ezekre fordítunk tehát kiemelt figyelmet a minőségcélok meghatározásánál, a fejlesztőmunka, a folyamatok működtetése, valamint a folyamatszabályozás során.